

ΕΤΟΣ Ι΄.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρρονοῦσι ἀπὸ 3 Φεβρουαρίου 1885
ἰανουαρίου ἑκάστη ἔτους καὶ εἶναι ἑτησία. — Γραφεῖον Διδού. Ἐπι τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 39.

Τόμος 10'

Δίαν προσεγῶς θέλει παραδοθῆ εἰς τὴν δημοσιότητα πολ-
λοῦ λόγου ἄξιον ἔργον τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐνταῦθα Διδασκα-
λείου κ. Χαρισίου Παπαμάρκου, ἐπιγραφόμενον « Περὶ τοῦ
σκοποῦ τῆς ἐκπαιδευσεως τῆς ἑλληνίδος νεολαίας ». Ὁ κ.
Παπαμάρκου ἀπὸ χρόνου πολλοῦ ἔχει ἐγκύβει μετ' ἀγάπης
εἰς τὰ παιδαγωγικά καὶ ἰκανὰ περὶ αὐτῶν ἐδημοσίευσεν, κ-
κτῆματός δὲ καὶ τὴν πείραν μακροχρόνου διδασκαλίας
κτῆματός τὸ σπουδαιότερον τοῦτο θέμα μετὰ τοῦ κύ-
ριου, ὅπερ παρέχει ἡ ταισάτη αὐτοῦ εἰδικότης ἐν τοῖς παι-
δαγωγικοῖς ζητήμασιν. Ἐν τῷ προκειμένῳ δ' αὐτοῦ συγ-
γραμμάτι ἀναπτύσσει πλήρες σύστημα, καθ' ὃ νομίζει ὅτι
δέον νὰ ἐκπαιδευθῆ ἡ ἑλληνικὴ νεότης. Ὡς τοιοῦτον τὸ
ἔργον αὐτοῦ, καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἐθνικὴν σημασίαν τοῦ
ζητήματος ὅπερ πραγματεύεται, εἶνε ἄξιον νὰ μελετηθῆ ὑπὸ
πάντων τῶν Ἑλλήνων τῶν κηδομένων τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος.
Ἀπόσπασμα τοῦ ἔργου τούτου, εὐμενῶς παραχωρῆσεν ἡμῖν
ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, παρέχον ἐνταῦθα τοὺς ἀναγνώστιας
τῆς « Ἐστίας ».

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΒΛΗΗΝΙΔΟΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Τὸ σχολεῖον ἂν μέλλῃ νὰ ἦναι σύμφωνον
πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχικῆς αἰτίας τῆς προ-
καλεσάσης αὐτὸ εἰς τὸ εἶναι, καὶ ἂν μέλλῃ νὰ
συντελῆ εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον τῶν πολι-
τικῶν θεσμῶν σωστικῶν ἐργῶν αὐτοῦ, πρέπει
νὰ ἐπεξεργασθῆ τοὺς εἰς αὐτὸ φοιτῶντας παῖ-
δας οὕτως ὥστε νὰ γείνη δυνατὸν νὰ κατα-
στῶσι ποτε οὗτοι ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ πολῖται
χρήσιμοι ἔχοντες τὴν δειρότητα νὰ προάγῃσι
τὴν πολιτικὴν ἰσχυρὴν καὶ νὰ ἀυξάνωσι τὸν
πλοῦτον τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἐξεργείρον διὰ
τῶν δυνατῶν μέσων καὶ ἐνισχυῶν διὰ τῶν
ἀρμοδιῶν τρόπων ἐκείνας τὰς δυνάμεις ἐν τοῖς
παισίν, ὧν παραγόμενον εἶναι ἡ πολιτικὴ
ἰσχύς καὶ ὁ δημοτικὸς πλοῦτος, πρὸς τὸ τέλος
τοῦ μόνου δυνατοῦ καλοῦ ἀνθρώπινου βίου.

Ἡ πολιτικὴ ἰσχύς εἶναι τὸ τελικὸν ἀποτελέ-
σμα πλείστων καὶ σπουδαιότατων παραγόντων,
εἶναι ἄθροισμα ἐκ πολλῶν καὶ δυσάποκτητων
στοιχείων συγκροτούμενον. Αὕτη προαπαιτεῖ πρώ-
τιστα πάντων σωματικὴν ῥώμην καὶ πολε-
μικὴν ἐμπειρίαν τῶν καθ' ἕκαστον ὑποκειμένων
τῶν συγκροτούντων τὴν πολιτείαν. « ὄπλων, ὀ-
πλων δεῖ, » βοᾷ ὁ Αἰσχύλος, « ἠδὲ ξαθησαί
καὶ προημιμάσαι χεῖρα » ὁ Σοφοκλῆς, « εἰς μυ-
ρίους ὀρθίθας ἀετὸς σοβεῖ » ὁ Σωσίθεος. « Δη-
μόκριτος δὲ παραινεῖ τὴν τε πολεμικὴν τέχνην

μερίστην οὖσαν ἐκδιδάσκεισθαι καὶ τοὺς πόρους
διώκειν, ἀφ' ὧν τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ γίνονται
τοῖς ἀνθρώποις, » λέγει ὁ Πλούταρχος. Μάλι-
στα ἡ σωματικὴ ῥώμη καὶ ἡ πολεμικὴ ἐμπειρία
εἶναι τὸ πρώτιστον, ὅπερ πρέπει νὰ ἐπιδιώκωσι
τὰ σχολεῖα καὶ πάντος μὲν ἔθνοιο, μάλιστα δὲ
τῶν ἐθνῶν ἐκείνων, ἅτινα δὲν ἔχουσιν εἰσέτι συμ-
πληρῶση τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἀποκατάστασιν,
διότι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ « οὐκ ἔστι κρείσσον
ἄλλο πλὴν κρατεῖν δορί » κατὰ τὸν Εὐριπίδην.
τὰ ξηρὰ γράμματα καὶ τὰ πανάθλια γραμμα-
τικά καὶ λοιπὰ τερετίσματα καὶ μαρολογήματα,
τὰ μόνα καρπώματα τῆς εἰς τὰ σχολεῖα φοιτή-
σεως τῆς ἑλληνίδος νεολαίας, εἰς ἔδαφος νὰ κα-
ταβάλωσι, ἀλλ' οὐδέποτε ὑψηλὴν νὰ ὀρθώσωσι
τὴν μοχθηρὰ πρᾶττουσαν καὶ βαρέως νοσοῦσαν
πατρίδα δύνανται.

« Ἄλλ' ἐμοὶ πῆθον, τῆς ἀντιόπη
πᾶσαι μελῶδων, πολεμίων δ' εὐμοσιῶν
ἄσκει' τοιαυτ' ἄειδε καὶ ὀδῆες φρονεῖν,
σκάπτων, ἄρων γῆν, ποιμνίους ἐπιστάτων,
ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀπέεις σοφίσματα,
ἔξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις ὄμοιοι »

ὀρθότατα ἔλεγε πάλαι ποτὲ ὁ ἐν τῇ Ἀντιόπῃ
τοῦ Εὐριπίδου Ζῆθος πρὸς τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ
Ἄμφιονα. Ἐκ τῶν ἐπτὰ αἰτίων τῶν συνεπαγα-
γόντων τὴν πτώσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν
ἦτο τὸ ἀδρανέστατον οὐδὲ τὸ ἀργότερον ἢ πάν-
τοτε ἀναιδῶς ἐκφανομένη καὶ πάντοτε σοφιστι-
κῶς ἠτιολογημένη ἀνηθικότης, καθαρὸν ἀποτελέ-
σμα τῶν ξηρῶν καὶ ἀθλίων γραμμάτων, καὶ
τῆς διδασκαλίας οὐτιδανῶν καὶ παλιγκαπήλων
διδασκάλων, ὅπως καὶ σήμερον παρ' ἡμῖν τὸ
αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται. Ὅπως καὶ πολλοὶ
ἄλλοι τῶν ὁμοεθνῶν μου, οὕτω καὶ ἐγὼ δσάκις
βλέπω καὶ ἀκούω ὅτι νέα σχολεῖα ἰδρύνονται ἐν
Ἑλλάδι ὅμοια ἐκείνοις, τὰ ὅποια βλέπομεν καὶ
ἐν οἷς ζῶμεν, ζωηρότατα ἐνθυμοῦμαι τὸ τοῦ Θου-
κυδίδου (1, 142) « πλῆθει τὴν ἀμαθίαν θρασυ-
νοντες » καὶ βαθύτατα βαρυθυμῶ ἀναλογιζόμε-
νος καὶ ὅτι εἰσέτι ἀποθεβαρβαρωμένη ἡ διάνοια
ἡμῶν διατελεῖ, τὸ ποσὸν τῆς ποιότητος προκρίνου-
σα, καὶ ὅτι νέα πληγὴ ἐθνικῆς ἀθλιότητος δια-
νοίγεται εἰς τὸ διάβορον ὑπὸ τῶν ἐλκῶν σῶμα-
τῆς γλυκυτάτης ἡμῶν Ἑλλάδος.

Ἡ πολιτικὴ ἰσχύς ἀπαιτεῖ πλὴν τῆς ῥώμης καὶ
τῆς περὶ τὰ ὄπλα ἐμπειρίας τῶν καθ' ἕκαστον πο-

λιτῶν μάλιστα τὸν πρὸς τὰ πάτρια ζῆλον. Ἡ ἐπίγνωσις ὅτι ἐκάστη γενεὰ εἶναι ἄμεσος συνέχεια τῶν προηγουμένων καὶ ὅτι ἐξ ἐκάστης παρουσίας καὶ αἱ μέλλουσαι ἐξήρτηνται, ἡ ἐπίγνωσις ὅτι τὸ αὐτὸ πνεῦμα διήκει διὰ πασῶν, ἡ αὐτὴ τύχη, τὰ αὐτὰ παθήματα, οἱ αὐτοὶ πόθοι συνδέουσι συμπάσας τὰς γενεὰς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, ἡ ἐπίγνωσις τουτέστιν ὅτι ἡ ἐκάστοτε παρούσα γενεὰ εἶναι δημιουργήμα φυσικῶν τῆς παρελθούσης, ὅτι ἔχει ἐν ἑαυτῇ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ προτερήματα οὐ μόνον τὰ κοινὰ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια τοῦ ἔθνους, ἐξ οὗ καὶ ἐν ᾧ παρήχθη, ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸ εἶναι ἐρχομένη ἐν ὀρισμένῳ κύκλῳ πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν μέσων, ἐν ὀρισμένῳ δικτύῳ πολιτικῶν, ἠθικῶν καὶ ἀλληλεθνῶν ἰδεῶν καὶ συμφερόντων περιειλιγμένη, ἡ ἐπίγνωσις ὅτι δύναται καὶ ἔχει καθῆκον ἐκάστη γενεὰ μόνον κατὰ ταῦτα καὶ οὐχὶ ἄλλως καὶ ἐν τῷ παρόντι νὰ ζήσῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ ἐργασθῇ, ἡ ἐπίγνωσις, λέγω, πάντων τούτων γενεᾶν τὸν ζῆλον πρὸς τὰ πάτρια, ὅστις παρορμᾷ μὲν πρὸς διατήρησιν τῶν ἀγαθῶν τῶν πατρίων, ἢ πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῶν, ἀν ταῦτα δὲν ὑπάρχωσιν, ἐξασφαλίζει δὲ τὸ ἔθνος ἀπὸ τῆς τυφλῆς ἀπομιμήσεως τῶν ἀλλοτρίων, ἀπὸ τοῦ ἀναξιοπροπετοῦς καὶ ἐθνοκτόνου θαυμάσμου παντὸς ὀθνείου, ἀπὸ τῆς ἐπιφορησεῶς ὀθνείων πνευματικῶν στοιχείων κριτικῶς διαλύοντων τὰ ἐθνικὰ πνευματικὰ στοιχεῖα, ἀπὸ τὸν ζῆλόν πρὸς ἀπόκτησιν τῶν θαυμασθέντων ζῶνων βιωτικῶν ἰδανικῶν, δι' ὧν ἀφανίζεται μὲν πᾶν ἰδιοφυὲς ἐθνικὸν ἰδανικὸν καταφρονουμένων τῶν καθ' ἕνα στον τύπων τῆς πολυμόρφου καὶ παντοδαπῆς ἐκφάνσεως αὐτῶν, συγγέονται δὲ ταῦτα μετ' ἐκείνων εἰς ἓν μίγμα ἀδρανῆς καὶ ἀπαθῆς, οὐδεμίαν αὐτοτελῆ ποιότητα καὶ δύναμιν ἔχον, ἐπέρευεται δ' οὕτω μικρὸν κατὰ μικρὸν ὁ τέλος ἀφανισμὸς τοῦ ἔθνους ἐμπίπτοντος εἰς τὸ κενὸν χάος τῆς ἀορίστου καὶ ἀμόρφου ἀνθρωπότητος, τῆς ἰδέας τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ . . .

Ὁ νῦν καιρὸς εἶπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἐπιβάλλει πᾶσιν ἡμῖν, ὅτινες Ἑλλάδος φθόγγον χέομεν, τὸ σωσίπλοιο ἔργον τοῦ νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὸ Πινθακικόν « οὐδ' ἀλλοτρίων ἔρωτες ἀκθρὶ φέρειν κρέσσονες » καὶ τὸ νὰ ματεῦωμεν οἰκασθε ἅτε ποτιφόρος κόσμον λαχόντες γλυκὰ τε γαρνέμεν. Συμπᾶσα ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τινος κρόνου σφαδάζει ὑπὸ τὴν τομὴν μάχαιραν τὴν κριτικὴν τῶν ἐν ἀνθρώποις σεμνῶν καὶ θείων, δι' ὧν ὁ βίος τῶν βροτῶν ἐν τῇ πορείᾳ τῶν αἰώνων ἀπεπάγη εἰς τὸν πνευματικὸν διάκοσμον τοῦτον, οὐδὲν ἔμεινε καὶ μένει ἄθικτον τῇ κριτικῇ ταύτῃ τῇ ὑπερφιάλῳ καὶ ἀνθρωποφθάρῳ οἱ θνητογενεῖς βροτοὶ ἐν τῷ τύφῳ αὐτῶν τῷ ἑωσφορικῷ καὶ ἐν τῇ οἴῃσει αὐτῶν τῇ τιτανικῇ ἐπιχειροῦσι καὶ ἀγωνίζονται, ἐμπηγνύοντες τὴν μάχαιραν εἰς τὰ

σπλαγγνα τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ διαλύσωσι τοὺς συνεκτικούς δεσμοὺς ἐκείνους, δι' ὧν ἡ ἀνεξερευνητος βουλή τοῦ Δημιουργοῦ τῶν Πάντων ἐνδομύχως καὶ ἀρρήκτως συνέδεσε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Οἱ γλυκύτατοι καὶ ὑποκαρδιοὶ καὶ εὐγενέστατοι πόθοι τοῦ συναισθητικοῦ τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων, αἱ περὶ τῶν πρώτων λόγων τῆς Δημιουργίας καὶ τῆς αἰτίας τῆς συνδεούσης τὸν πᾶνσμικρον ἀνθρώπον μετὰ τοῦ παρμεγίστου διακόσμου τοῦ Παντός πνευματικαὶ κινήσεις, οἱ ἐν τούτοις τοῖς ὑψηλοῖς πόθοις καὶ ἡ ἐν ταύταις ταῖς κοσμικαῖς ἰδέαις ἀσάλευτος θεμελιώσις τῶν βιωτικῶν ἀξιωμάτων τῶν βροτῶν, ἡ θρησκεία, κηρύσσεται διὰ μυρίων στομάτων νῦν, ὅπως πάλαι ποτε ἐπὶ τῶν σοριστῶν καὶ τῶν ἀθέων Θεοδώρου, Κριτίου καὶ Διαγόρα τοῦ Μηλίου, ὡς πλάνη τοῦ πνεύματος, ὡς δημιουργήμα τῶν ἰσχυροτέρων καὶ πονηροτέρων. ἵνα συνέχῃσι διὰ ταύτης τοὺς ἀμβλυτέρους καὶ ἀσθενεστέρους ἐν τῇ δεσποτεῖᾳ αὐτῶν, ὡς πρόληψις ἀσχημίζουσα δῆθεν τὴν ὑψηλὴν φύσιν τοῦ ἐξαπατηθέντος ἀνθρωπίνου πνεύματος τὸ τοιοῦτον ἔργον οὐδέποτε ἠδυνήθηεν νὰ ἀντιληφῶ ἄλλως ἢ ὡς λύσαν τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρωπίνου προσπαθούντος ἑαυτὸ τε νὰ διασχίσῃ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα νὰ κατασπαράξῃ. Τί δικαίον εἶχεν ὁ Ἀριστοτέλης λέγων ὅτι « μυρισπλάσια γὰρ ἂν κακὰ ποιήσειεν ἀνθρώπος κακὸς θηρίου. » διότι οἱ φυσίφρονες καὶ ἄγαν ἀνιέρῳ μένει μεμαργωμένοι κυναθρασεῖς οὔτοι, οἱ θεῶν οὐδὲν ἐπαίοντες, οἱ δύσαγνοι τὰς φρένας κόρακες, οἱ βωμῶν ἀλέγοντες οὐδὲν, ὡς ὁ εὐσεβέστατος Αἰσχύλος θὰ ἀπεκάλει τοὺς τοιούτους, οὐδὲν ἄλλο ἐπιζητοῦσιν ἢ μανιωδῶς ἀγωνίζονται νὰ διασαλεύσωσι καὶ τέλος νὰ ὑπεξαιρέσωσι τὸ ἔδαφος ἀπὸ τῶν πόλεων, ἵνα αἱ πρὶν ἀνθηραὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατοικίαι εἰς σωρὸν ἐρειπίων καταπέσωσιν, ὡς ἄριστα ὁ σεμνὸς Πλούταρχος λέγει « εὖροις δ' ἂν ἐπιῶν καὶ πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλευτούς, ἀοίκους, ἀχρημάτους, μὴ νομίσματος δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καὶ γυμνασίων, ἀνιέρου δὲ πόλεως καὶ ἀθέου . . . οὐδεὶς ἐστίν, οὐδ' ἔσται γηγόνως θεατῆς, ἀλλὰ πόλις ἂν μοι δοκεῖ μάλλον ἐδάφους χωρὶς, ἢ πολιτεία τῆς περὶ θεῶν δόξης ἀναρρεθείσης παντάπασιν, οὐστασιν λαβεῖν ἢ λαβοῦσα τηρησαί, » τοῦτο δὲ καὶ διότι τὸ συνεκτικὸν πάσης πολιτείας εἶναι ἡ θρησκεία καὶ διότι αὕτη δὲν εἶναι γέννημα τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἄλλης διατάξεως ἄλλοθεν ἀπορρεούσης.

Ἄλλ' οὐ μόνον ἡ θρησκεία διασαλεύεται ὑπὸ τῶν ἄμουσα ὑλακτούντων μαινομένων τούτων ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκογένεια, ὁ ἱερός οὗτος βωμὸς, ἐν τῷ στίλβοντι καὶ θάλποντι πυρὶ τοῦ ὀποίου πᾶν τραχὺ καὶ γερὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τήκεται, μεταπλασσομένης καὶ ἐπιτη-

δείας οὕτως εἰς τὸν μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων κοινὸν βιωτικὸν σύνδεσμον γινομένης. Ὅπως δὲ διασαλεύοντες τὴν θρησκείαν ζητοῦσιν οἱ ἀπάνθρωποι οὗτοι νὰ ἐκρίζωσιν τὴν βαθεῖαν καὶ γλυκυτάτην εὐαισθησίαν τοῦ συναισθητικοῦ, καὶ νὰ ματαιώσῃ τὰς αἰθερίους πτήσεις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ νὰ ἐκπάσῃ τὴν κρηπίδα τῶν ἀνθρωπίνων βιωτικῶν ἀξιομάτων, οὕτω νῦν ἐπιβάλλουσι, τὴν οικογενεῖαν διασειόντες, τὴν βανάυσον καὶ τετυλωμένην αὐτῶν χεῖρα ἐπὶ τῶν λεπτοτάτων ἰνῶν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἀγωνιζόμενοι νὰ καταθραύσῃ τὸν ἐν οικογενεῖα δεσμὸν μεταξὺ τῶν φιλάτων ὄντων, δι' ὧν ὁ Δημιουργὸς ἀμεσώτερον συνέδεσε τὸν πεπερασμένον χαμαιγενῆ ἄνθρωπον προσπαθοῦσι τὴν συζυγικὴν τρυφερότητα νὰ ἀπαμβλύνῃσι, τὰ μυρία λεπτότατα καὶ βαθύτατα συναισθήματα τὰ κατέχοντα τὴν ψυχὴν ὡς ἐκ τῆς παντοδαπῆς τύχης τῶν φιλάτων, νὰ ἐκπάσῃσι, τὴν θάλπουσαν στοργὴν τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα νὰ ψυχράνῃσι, τὸν τρυφερόν σύνδεσμον τὸν συνδέοντα τὰ τέκνα πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς ἀδελφούς καὶ οἰκείους πρὸς ἀλλήλους, νὰ διαρρήξῃσι, τὸν πολυσχιδῆ καὶ θυμηδέστατον κόσμον τῶν αἰμοβαίων γλυκειῶν μεριμνῶν τῶν μελῶν τῆς οικογενείας νὰ ἀρπάσῃσι, καταπατοῦντες οὕτως ἀθέως καὶ βανύσως οἱ βέβηλοι τὸν ποικιλόχρον καὶ εὐωδῆ ἀνθῶνα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως.

Πλὴν δὲ τῆς θρησκείας καὶ τῆς οικογενείας καὶ ἡ κοίτικα κηρύσσεται ὑπὸ τῶν παχυτάτων ταυτῶν ὡς τυχαῖός τις ὄμιλος ἀνθρώπινος περιπλακείσιν καὶ καταδεσμευθεῖσιν ὑπὸ τῶν πονηροτέρων καὶ ἰδιοτελεστέων ἐν νόμοις καὶ ἐθίμοις ἐξεπιτηδες ὑπὸ ταύτων πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον ἐξυφανθεῖσιν, καὶ ὧν ἡ διάρρηξις οὐ μόνον ἐλευθερία παντὶ τυγχάνει, ἀλλὰ καὶ ὡς καθῆκον δῆθεν ἐπιβάλλεται εἰς πάντα εὐφρονούντα καὶ τὴν ἀπὸ τῶν παντοδαπῶν δεσμῶν, δι' ὧν καταδουλοῦνται ἢ ἀπεριόριστος ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ἀπολύτρωσιν εἰλικρινῶς καὶ μεγαλοψύχως ἐπιποθοῦντα. Δηρήματα ἀψυχολόγητα καὶ ἀπάνθρωπα κουρολογίας ὄζοντα καὶ ἀμαθείας πλεία συνταράσσοντα καὶ καταθρομβοῦντα τοὺς ἀπλουστέρους παρεκτρεπομένους οὕτω τοῦ ὀρθοῦ τοῦ δικῆς ἱστορίας τῶ ἀνθρώπινῳ γένει ὑποδειχθέντος, ὕθλοι φυσώδεις καὶ ἄμουσοι πληροῦντες τὸν βίον ἀκοσμίας καὶ κακοδαιμονίας διασαλεύοντες τὸν κατ' ἀνθρώπον ἐν πολιτεία βίον ἄτε κλονουμένης τῆς πίστεως εἰς τὸ κύρος τῆς ἱστορίας, καὶ θεοποιουμένης τῆς αὐθαιρέτου ὑποκειμενικῆς κριτικῆς ἀναλύσεως πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις σεμνῶν καὶ ἀθίκτων, τῶν νόμων δηλ. τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, τῆς ἐργασίας, τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Τὰ δηλητηριώδη ταῦτα μιάσματα, τὰ ἐκ τῶν ἑλῶν καὶ τελαμάτων τῆς ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ τῶν

αἰώνιων ἀληθειῶν παρεστραμμένης διανοίας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης σωρηθὸν ἀπὸ τινος ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκπεμπόμενα, ὅταν εἰς ἔθνος ἀρτιπαγῆς καὶ μήπω συνείδησιν λαθὼν τῶν ἑαυτοῦ δυνάμεων καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἰδιοσυίας ἐμπέσωσιν, πάραυτα δηλητηριάζουσιν αὐτὸ ὅτῃν δὲ μάλιστα τὸ ἔθνος τοῦτο, ὡς τὸ ἡμέτερον, ἔχει μεγίστην ἀνάγκην ῥώμης σωματικῆς καὶ εὐεξίας ψυχικῆς, ἵνα καὶ ἐπαρκέσῃ εἰς τὸν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νέου βίου, εἰς ὃν μετὰ χαλεπώτατον καὶ ὀλεθριώτατον ἀγῶνα εἰσηλθεῖ μετασχηματισμὸν καὶ ἀνάπλασιν, καὶ ἵνα ἀντεπέξελθῇ κατὰ τῶν σωρηθῶν ἐπισωρευθέντων πολέμιων τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, ὅταν τὸ ἔθνος τοῦτο ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ θέσεως χρησιμεύῃ ὡς γέφυρα δι' ἧς ἡ Εὐρώπη μετὰ τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς ἐπικοινωνεῖ, ἢ κριτικὴ τοὔτεστι τοῦ πνεύματος αὐθαιρέσια καὶ περιφλαυτία μετὰ τῆς ἀποκτηνώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, ὅταν τὸ ἔθνος τοῦτο οὐδένα ἐπὶ τῆς γῆς ὁμόφυλον ἔχῃ συμπαιθῶς πρὸς αὐτὸ διακειμένον, ἀλλὰ πάντας ἀλλοφύλους καὶ ἐχθιστά πρὸς αὐτὸ φύσει καὶ θέσει διακειμένους, ἢ μόνῃ ὁδῶς τῆς σωτηρίας αὐτοῦ εἴνε· ἢ ἰδιορρυθμὸς ἀνάπτυξις τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, σωματικῶν τε καὶ πνευματικῶν, συνωδᾷ τῇ φύσει αὐτοῦ τῇ αὐθιγενεῖ καὶ τοῖς ἰδιομόρφοις χαλεποῖς βιωτικοῖς αὐτοῦ σκοποῖς, ἢ πρὸς τὰ πάτρια ζῆλος καὶ ἡ ἀποστραφῆ πρὸς πᾶν ξένον, αἰσθημα τὸ ὅποσον πολλάκις ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀνεφάνη μεγάλων καὶ λαμπρῶν ἐργῶν ποιητικῶν, καὶ ὅπερ ἐν ὅροις τισὶ δὲν ἀποκαλύπει τῶν ὀθνείων γενναίων ἐργῶν καὶ ὑψηλῶν διανοημάτων τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἀπομίμησιν.

Δὲν φρονῶ ὅτι ἡ ἔλλειψις τοῦ ζήλου πρὸς τὰ πάτρια, ἢ τις ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἔθνος παρατηρεῖται παρ' ἡμῖν, εἶναι ἀποτέλεσμα μόνον τῆς ἐν τοῖς σχολείοις πλημμελοῦς ἐργασίας, δυσχυρίζομαι ὅτι ἡ ἄγνοια τῶν πατρῶν ἢ ἐπιφέρουσα τὴν ἔλλειψιν τοῦ πρὸς τὰ πάτρια ζήλου εἶναι κατὰ μὲγὰ μέρος ἐργὸν τῶν σχολείων. Ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Ἀρσακείου Παρθεναγωγείου καὶ τῶν Διδασκαλείων μέχρι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τῶν ἀρρένων καὶ τοῦ δημοτικοῦ παρθεναγωγείου τῆς μικροστάτης κώμης τῆς Ἑλλάδος, ἐλευθερίας τε καὶ δούλης, γενικῶς εἰπεῖν—διότι καὶ εὐέλπιδες ἐξαίρεσεις, καὶ δὴ καὶ ὄλως τυχαῖαι καὶ σπανιώταται δὲν λείπουσιν—οὐδὲν γίνεσθαι πρὸς ἐπίγνωσιν τῶν πατρῶν καὶ πρὸς ἐξέγερσιν ἐπομένως τοῦ ζήλου πρὸς αὐτὰ. Οἱ τὸ πλείστον συντελέσαντες εἰς τὴν παρ' ἡμῖν καθ' ὅλοκληρίαν σχεδὸν ἀπόσθεσιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθηματός εἶναι αὐτοὶ οἱ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ταχθέντες πρὸς ἐξέγερσιν αὐτοῦ ἐν ταῖς τρυφεραῖς ψυχαῖς τῶν ἑλληνοπαίδων. Ἀνθρώποι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μὴ ἐπιστάμενοι τὰ ἐγκύκλια παιδεύματα, οἱ διδάσκοντες τὰ ἱερὰ ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Ἑλ-

λάδος, ἔχοντες δὲ τὸν μὲν νοῦν αὐτῶν πεπληρωμένων κενῶν τινων φράσεων, ἐν δὲ τῇ ψυχῇ αὐτῶν οὐδὲν γνήσιον καὶ τίμιον θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ οὐδεμίαν θρησκευτικὴν εὐκισθησίαν, καὶ θεωροῦντες τὸ ἔργον αὐτῶν ὡς καθαρῶς χειρωνακτικόν, ἀναγινώσκουσιν ἀπὸ τῶν *μαυροκιτρίων* αὐτῶν *τετραδίων* ὅσα ἀταλαιπώρως ποτὲ μετέφρασαν ἢ ἄλλοθεν ποθεν ἀπροσέκτως ἀντέγραψαν πρὸς μαθητὰς χασμομένους καὶ οὐδαμῶς οὐδοπωσοῦν συγκεκινημένους φωνὰς τινὰς ἐρήμους πραγμάτων καὶ μέρη λόγων καὶ σπαράγματα κωφὰ τοῦ βεβαιοῦντος καὶ συνεργούντος πρὸς νόησιν καὶ πίστιν ἐλικτὰ καὶ οὐδὲν ὑγιᾶ, ἀλλὰ πᾶν περίε, ὡς ὁ Πλούταρχος θὰ ἔλεγε. Ἡ τοιαύτη μηχανικὴ διδασκαλία τῶν τοιούτων πραγμάτων γεννᾷ τόσην θρησκευτικὴν ψυχρότητα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν εἰς τὰ σχολεῖα φοιτῶντων παιδῶν, ὅσην βλέπομεν αὐτοὺς ἔχοντας, ὅταν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐξέλθωσιν. Ἡ ἄς δείξῃ τις ἡμῖν ἕνα ἄνθρωπον εὐσεβῆ ἐκ τῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος γενόμενον. Ὅπως δὲ τὰ ἱερά, οὕτω καὶ ἡ ἱστορία οὐδαμῶς συντελεῖ καὶ αὕτη εἰς τὴν γνῶσιν τῶν πατρίων καὶ οὐδένα ἐπομένως ζῆλον πρὸς τὰ πάτρια ἢ διδασκαλία αὐτῆς ἐγγενᾶ. Διδάσκεται πρὸς θεοῦ ἢ ἱστορία ἐκ τῶν τετραδίων ἀναγινωσκομένη καὶ ὑπαγορευομένη; Καὶ ἐν τούτοις οὗτος εἶνε ὁ συνηθέστατος τρόπος τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ἐν τοῖς σχολείοις καὶ μάλιστα τοῖς μεγαλάνουμοις τῆς Ἑλλάδος. Καὶ διὰ τί γίνεται τοῦτο; διότι οἱ διδάσκοντες ὄντες συνήθως ὅλως τοῦ κλάδου τοῦ ἐπιστητοῦ τούτου ἀδαεῖς ἐλαφρᾶ τῇ συνειδήσει ἀναλαμβάνουσι τὴν διδασκαλίαν τῆς ἱστορίας, ἣν ἀγνοοῦσι, μόνον ἵνα πληρωθῇ τὸ πρόγραμμα. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ἐξ ἑαυτῶν ἀπὸ στόματός ἔχουσι νὰ εἰπωσιν, ἵνα *παρέλθῃ ἡ ὥρα ὑπαγορευοῦσιν ἱστορίαν* ἐκ τῶν τετραδίων αὐτῶν, ἅτινα εἰκῆ καὶ τυχαίως ἀφ' ἐσπέρας συνέραψαν ἐκ τοῦ πρώτου προστυχόντος ἱστορικοῦ ἐγχειριδίου ἐνοεῖται δὲ ὅτι ἡ τοιαύτη τῆς ἱστορίας διδασκαλία ὑπὸ τοιούτων ἀνιστορήτων καὶ ἀσυνειδήτων διδασκάλων οὐ μόνον ζῆλον πρὸς τὰ πάτρια δὲν δύναται νὰ γεννήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἀποστροφήν πρὸς τὸ μετὰ τῶσαυτῆς ξηρότητος καὶ ἀμεθοδίας προσφερόμενον αὐτοῖς διδάγμα. Ἡ ἄς μοι εἶπῃ τις πόσους ἀποφοιτήσαντας ἀπὸ τῶν ἐλληνικῶν σχολείων ἐγνώρισε κατὰ τὸν βίον του γινώσκοντας τὴν ἰδιοφυίαν τοῦ ἔθνους των, ἔχοντας συνειδήσιν τῶν δυνάμεων, τῶν κινδύνων καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἐπισταμένους τὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ προορισμὸν τοῦ ἔθνους των, γινώσκοντας τὸν βίον τῶν σπουδαιότερων ὁμοιοθῶν των, γινώσκοντας τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τοῦ τε θεωρητικοῦ, πρακτικοῦ καὶ ποιητικοῦ πνεύματος τοῦ ἔθνους των καὶ ἔχοντας διαυγῆ ἐπίγνωσιν τῶν πρὸς τὸ ἔθνος καθηκόντων αὐτῶν· γινώσκουσι τὰ ἐν τοῖς σχο-

λείοις τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς ἱστορίας πλαττόμενα τέκνα ἡμῶν, διδάσκονται ἐν αὐτοῖς καὶ ἀσκοῦνται καὶ ἐνεργοῦσιν ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν συναδὲ τῷ ἀφθίτῳ Πινδαρικοῦ πολιτικῷ ἀξιώματι (ἀποσπ. 199) « καὶ μάλιστα σώζεται πόλις τρυφᾶ » ἔνθα βουλκί γερόντων καὶ νέων ἀνδρῶν ἀριστεύουσιν αἰχμαί, καὶ χοροὶ καὶ Μοῖσα καὶ » Ἀγλαΐα; »

Ἐκ δὲ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων τί ἄλλο παραλαμβάνουσι εἰς τὸν βίον, ἐκ τῶν σχολείων ἐξερχόμενοι οἱ νεαροὶ ἐλληνοπαῖδες, πλὴν ξηρῶν τινων γραμματικῶν καὶ λεξικολογικῶν τινων γνώσεων; Εἶναι ζωηρὰ ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῶν ἡ ὑψηλὴ εἰκὼν τῆς ἐν τοῖς συγγράμμασι τῆς ἀρχαιότητος ἐκφρασεως δαιμονίας ἐλληνικῆς δικνοίας; Ἐχουσι τὴν ἐπίγνωσιν οἱ μαθηταὶ ἡμῶν ἀπερχόμενοι εἰς τὸν βίον ὅτι ἡ ἐλληνικὴ διάνοια θαρραλεώτατα ἤφατο τῶν ὑφίστων ἐν ἀνθρώποις ζητημάτων τοῦ τε θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ βίου; Ἐχουσι τὴν ἐπίγνωσιν τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος ὅτι τοῦ μετὰ ταῦτα κόσμου σύμπαντος τὰ διανοητικὰ καὶ ποιητικὰ προϊόντα εἶναι μόνον ἀντιγραφή ἢ ἀνάπτυξις τῶν ὑπὸ τῶν προγόνων αὐτῶν ἀσφαλῶς καὶ διαυγῶς ἐνοηθέντων καὶ εὐρεθέντων καὶ ποιηθέντων; Αἰσθάνονται οἱ Ἕλληνες ὅτι ὅ,τι οἱ πρόγονοι αὐτῶν εἶπον περὶ τῆς φύσεως τοῦδε τοῦ κόσμου, περὶ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ δυνάμεως τοῦ νοῦ, περὶ τῆς ἐν τῷ διακόσμῳ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων δυνάμεως τῆς ψυχῆς εἶναι ἀνεφικτον; Γινώσκουσι τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων ὅτι οἱ ποιηταὶ τῆς πατρίδος αὐτῶν ἐνεθάθουν εἰς τὰ ἀμέτρητα βάθη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, κατενόησαν ἀκριβέστατα τὴν πλουσιωτάτην καὶ πολύμορφον φύσιν αὐτῆς, καὶ διέγραψαν τὰς παντοδαπὰς ἐκφάνσεις αὐτῆς ὡς κάλλιστα καὶ πιστότατα; Αἰσθάνονται τὰ τέκνα ἡμῶν τὰ καταδαπανήσαντα τὴν ἀνθηρὰν αὐτῶν νεότητητα ἐν τοῖς σχολείοις ὅτι ὅ,τι εἶπον περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ καὶ τῷ Σύμπαντι, ὅ,τι εἶπον περὶ τῶν παντοδαπῶν καθηκόντων καὶ δικαιοματιῶν τοῦ ἀνθρώπου ποιητὰί τε καὶ πεζογράφοι Ἕλληνες εἶναι ἐξόχως ἄριστον καὶ ὅλως ἀνεφικτον; Ἐὰν δὲ πῶς ἠσθάνθησάν ποτὲ τι τῶν τοιούτων οἱ ἀπὸ τῶν σχολείων ἀποφοιτήσαντες ἐλληνοπαῖδες, διὰ τί οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς λείπουσιν ἀπὸ τῶν οἰκίων αὐτῶν, ἐν αἷς ὑπάρχουσι τὰ συγγράμματα ἄλλοθεντῶν συγγραφέων, ἐνῶ ἐν ταῖς οἰκίαις πάντων τῶν πεπαιδευμένων Εὐρωπαίων εἶναι τὰ συγγράμματα τῶν ἡμετέρων προγόνων τὰ μάλιστα τιμώμενα βιβλία; Ἄλλὰ πῶς νὰ γεννηθῇ ὁ τοιοῦτος πρὸς τὰ πάτρια ζῆλος εἰς τὰς οἰκτρῶς ἀπρηρωμένους καὶ ἐλεεινῶς ἀπὸ παντὸς τρυφεροῦ καὶ βαθέως συναισθημάτων ἀπογεγυμνωμένους ψυχὰς τῶν ἀπὸ τῶν ἐλληνικῶν σχο-

λειών ἀποφοιτώντων ἑλληνοπαίδων; Πρέπει νὰ παρευρεθῆ τις, μόνον τὸν κοινὸν νοῦν καὶ τὴν στοιχειωδέστατην ἀνθρωπίνην εὐαίσθησίαν ἔχων, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐλλήνων συγγραφέων, νὰ ἴδῃ συνήθως πῶς γίνεται αὕτη, καὶ ἵνα αἰσθανθῆ τὸ μέγεθος τοῦ ἀνοσίου ἔργου, ὅπερ τελείται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τρυφερῶν καὶ εὐφυῶν τέκνων ἡμῶν! Τίς δύναται νὰ φαντασθῆ ὅτι ἐν Ἑλλάδι, ἐν σχολείοις τισὶ μάλιστα σφόδρα μεγάλωνμοις, καὶ τὰ ἀπλούστατα τοῦ συντακτικοῦ διδάσκονται ἀπὸ τοῦ βιβλίου, ἐχόντων τῶν μαθητῶν ἐν χερσὶ τὸ συντακτικὸν καὶ παρακολουθούτων τὸν διδάσκαλον ἀναγινώσκοντα ἐξ αὐτοῦ τὰ στοιχειωδέστατα τῶν πραγμάτων; Ὅστις ἐνθυρεῖται ἐκ τοῦ μαθητικοῦ του βίου τὰ γένομενα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἐλλήνων συγγραφέων ἢ ὅστις κατὰ τοὺς τελευταίους μάλιστα τούτους χρόνους παρευρέθη ποτὲ ἐν ταῖς παραδόσεσιν αὐτῶν, παράυτα, πιστεύω, θὰ συμφωνήσῃ μετ' ἐμοῦ, ὅτι τὸ ἰσχυρότατον τεκμήριον τὸ τεκμηριῶν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἰσχυρὰν φύσιν τοῦ πνεύματος τῶν ἑλληνοπαίδων εἶναι καὶ ἡ μετὰ τὴν πολυχρόνιον ἐν τοῖς σχολείοις ἐνδελεχῆ ἐνέργειαν πρὸς ἀποκτήνωσιν αὐτοῦ διάσωσις μορίου τινὸς αὐτοῦ. Πολλὰκις εἶπον, ἐκ μικροτάτης διδασκαλικῆς ἐμπειρίας πεισθίς, ὅτι τὸ πνεῦμα ὅπερ ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν διατηροῦσιν οἱ ἀπὸ τῶν σχολείων ἀφοριτῶντες ἑλληνοπαῖδες εἶναι κατάλοιπον ἀφαιρέσεως, μειωτίου μὲν ὄντος τῆς φυσικῆς ἕξεως καὶ συγγόνου δυνάμεως τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, ἀφαιρέτου δὲ τῆς αὐστηματικῆς ἐν τοῖς σχολείοις γενικῶς εἰπεῖν ἐνεργουμένης ἀποκτηνώσεως αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ταῦτα λέγων ἐν νῷ μόνον τὴν ἐπίδρασιν τῆς τοιαύτης διδασκαλίας, ὅπως συνήθως αὕτη παρ' ἡμῖν γίνεται, ἐπὶ τῆς διανοίας, οὐδὰ μὴς θέλω νὰ παρουσιάσω πρὸ τῆς συνειδήσεως τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς τε καὶ τῆς ὅλης προσωπικότητος τοῦ διδασκάλου ἐπὶ τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς βουλήσεως τῶν ἑλληνοπαίδων, διότι τὸ θέαμα τοῦτο εἶναι πολὺ τοῦ ἄλλου εἰδεχθέστερον... Ἐπὶ δεκαπενταετίαν λέγοντες καὶ γράφοντες πάντοτε ταῦτα περὶ τῶν σχολείων, ἐν οἷς ἐκπαιδεύεται ἡ ἐλληνικὴ νεολαία, καὶ ἅτινα ῥητέον εἶναι μόνον τὸ πολλοσθημόριον τῶν ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις πλημμυλουμένων, ὡς πάντες οἱ χρῆστοι καὶ εὐσυνειδήτοι καὶ γονεῖς καὶ διδάσκαλοι καὶ κυβερνήται καὶ δημοσιογράφοι καὶ σύλλογοι τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐπίστανται, οὐδὲν ἄλλο σκοποῦμεν ἢ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς ἐλλεινὸν καταπεπτωκυίας παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως· τοῦτο δέ, καὶ διότι θεωροῦμεν τὴν ὑψηλὴν ἐλληνικὴν φύσιν τύχης βελτίονος ἀξίαν, καὶ διότι φοβοῦμεθα, τρέμομεν, βλέποντες τὰ μαῦρα ἐκεῖνα νέφη ὀσημέραι ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος πέραν ἐκεῖ πλειότερον ἐνεκα τῶν δεινῶν σφραγμάτων δὴ ἦδη γενεῶν πυκνούμενα καὶ ἅτινα ἀγρίως θὰ καταπα-

ραγῶσιν ποτε κατὰ τῶν κεφαλῶν τῶν τέκνων ἡμῶν. Μαινομένη θύελλα διασειεὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ ταρτάρειον τάραγμα συνταράσσεται ἡ πατρίς ἡμῶν! Τίνες θὰ διαπολεμηθῶσι τὸν βαρύτερον τοῦτον καὶ πανύστατον ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα; Ἐκεῖνοι οἱ γυναικόφωνα, οἱ χαίτησιν ἀγαλλόμενοι εὐπρεπέεσιν, οἱ ἀσκητοῖς χριμασιν ὀδμῆν δεύομενοι, οἱ ἀβροσύνας ἀνωφελεῖς παρὰ τῶν Φράγκων μαθόντες, ἐκεῖνοι οἱ θηλύμορφοι καὶ ἐκνευρισμένοι, οἱ μόνον πρὸς τὸ ἐπαίσιχτον βαλάντιον αὐτῶν ἀσκαρδαμυκτεῖ προσβλέποντες, οἱ νωθροὶ τὰς ψυχὰς καὶ ψυχροὶ τὴν καρδίαν ἐκεῖνοι, οὗς ἡμεῖς οἱ κλεινοὶ τῆς Ἑλλάδος διδάσκαλοι εἰς τὰ ἔθνοκτόνα σχολεῖα ἡμῶν πλάττομεν, ἐκεῖνοι θὰ ἀπαθῆσῶσι τοσοῦτον νέφος πολέμου ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου διὰ τῶν ἀμαρτημάτων ἡμῶν περὶ τὴν θαυρῶν ἀξίαν πατρίδα ἡμῶν τυφόμενοι; Ἡ ἔχομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι πλην τῆς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον πολίταις κειμένης σωματικῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς δυνάμεως ὑπάρχει καὶ ἄλλη δύναμις σώζουσα τὰ ἄνοητα καὶ ἀδρανῆ ἔθνη; Πύλας ἐπὶ τὰ ὄρα ἔχομεν καὶ δὲν ἀκούομεν τοῦ Θουκυδίδου λέγοντος «τὸ ἀπραγμονοῦ σώζεται μὴ μετὰ τοῦ δραστηρίου τεταγμένον;» Λάσοι περὶ τὰ ὄρα εἴμεθα καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀκούωμεν πλέον οὔτε τοῦ Αἰσχύλου βοῶντος «φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός» οὔτε τοῦ Εὐριπίδου κρῶζοντος οὐκ ἐν γυναιξὶ τοὺς κεραιας χρεῶν ἀλλ' ἐν σιδήρῳ κὰρ ὄπλοις τιμὰς ἔχει;... Ἡ εἶνε δυνατόν καὶ ἐπὶ στιγμῆν νὰ ἀμφισβητηθῆ ἡ αἰώνιος ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ Εὐριπίδου
 » τολμήμασιν δὲ καὶ χερῶν ὑπερβολαῖς
 » ἀλίσκεται τε πάντα καὶ θηρεύεται;

Τόλμην καὶ χερῶν ὑπερβολὰς, τὰ μόνα ἀλίσκοντα καὶ θηρεύοντα πάντα, λέγομεν, ἐπιθυμοῦμεν, ἐκ μέσης ψυχῆς εὐχόμεθα νὰ ἴδωμεν ἐκπιδῶντα ἐκ τῶν σχολείων τῆς ἐλληνίδος νεολαίας. Ἦβη σφριγῶντας θέλομεν τοὺς ἐλληνεπαῖδας καὶ ὄχι γυνάνδρους, φαιδίμους βραχιόνας καὶ ὄχι κωτίλην γλώσσαν, θούριον μένος καὶ ὄχι δυσαληγῆτους φρένας διακαῶς ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀποκτήσωσι, νὰ ἔχωσιν οἱ Ἕλληνες νέοι εὐχόμεθα καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ βλέπωμεν ἐξερχόμενον ἐκ τῶν σχολείων τῆς πατρίδος ἡμῶν τὸν ἐλληνοπαῖδα
 » φαῦλον, ἀκομψον, τὰ μέγιστ' ἀγαθόν,
 » πᾶσαν ἐν ἔργῳ περιτεμνόμενον
 » σοφίαν, λίσχησ ἀτρίθωνα,
 καὶ ταῦτα οὐχὶ ἵνα μείζω καὶ ἀρείω ἢς παρέλαβον παραδώσωσι τοῖς ἐπιγυρομένοισι τὴν πατρίδα ἡμῶν, διότι οὐκέτι πρὸς τοῦτο καιρὸς, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ὅπως τόσην ἀποδώσωσιν αὐτὴν τοῖς τέχνοις αὐτῶν, ὅσην παρὰ τῶν προπατόρων ἡμῶν παρέλαβον αὐτὴν.

ΧΑΡΙΣΙΟΣ ΠΑΠΑΜΑΡΚΟΥ